

OBČIANSKA NÁUKA

**Učebné osnovy
3. september 2018**

Názov predmetu	OBČIANSKA NÁUKA					
	1. – 4. ročník 4G					
Časový rozsah výučby	Ročník	1.	2.	3.	4.	SPOLU
	ŠVP	-	-	-	-	3
	ŠkVP - GAP	0	1	3	0	4
	ŠkVP - DSA	0	1	3	0	4
Názov ŠkVP	7902 J gymnázium					
Názov ŠVP	gymnázium					
Stupeň vzdelania	úplné stredné všeobecné vzdelanie(vyššie sekundárne) - ISCED 3A					
Dĺžka štúdia	4 roky					
Forma štúdia	denná					
Vyučovacia jazyk	slovenský jazyk					

1. Charakteristika predmetu

Predmet občianska náuka je koncipovaný tak, aby svojím obsahom pomáhal žiakom orientovať sa v sociálnej realite a ich začleňovaní do rôznych spoločenských vzťahov a väzieb. Otvára cestu k realistickému sebaopoznávaniu a poznávaniu osobností druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, s činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti. Poskytuje základy ekonomickej gramotnosti, učí žiakov základnej orientácii a uplatneniu sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle, oboznamuje so základným kategoriálno-pojmovým aparátom filozofie, prezentuje filozofiu ako určité laboratórium ľudského myslenia.

2. Ciele vyučovacieho predmetu

- Žiaci pochopia jedinečnosť a neopakovateľnosť každého človeka v spoločnosti,
- utvoria si vedomie vlastnej identity a identity druhých ľudí,
- akceptujú vlastnú osobnosť a osobnosť druhých ľudí,
- rešpektujú a uplatňujú mravné princípy a pravidlá spoločenského spolunažívania a prebratiu zodpovednosti za vlastné názory, správanie sa a dôsledky konania,
- zorientujú sa v spoločenských, politických a právnych faktoch, tvoriacich rámec každodenného života,
- uvedomia si práva a povinnosti občana Slovenskej republiky,
- rešpektujú základné princípy demokracie a tolerancie,
- uplatnia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok, citov, názorov a postojov, k obhajovaniu vlastných postojov a k primeranému obhajovaniu svojich práv,

- nadobudnú rešpekt ku kultúrnym, náboženským a iným odlišnostiam ľudí a spoločenskí,
- zvládnu základný kategoriálno-pojmový aparát filozofie,
- prezentujú filozofiu ako určité laboratórium ľudského myslenia a výkony filozofov ako inšpirujúcu ukážku toho, ako sa ľudské myslenie rodilo, v čase menilo a precizovalo v strete s inými myšlienkovými platformami.

3. Obsah vzdelávania

3.1 Štruktúra obsahu predmetu

2. ročník (33 hodín)

Názov TC	Orientačný počet hodín
2.1 Človek ako osobnosť	9
2.2 Človek a spoločnosť - finančná gramotnosť	10
2.3 Občan a štát - finančná gramotnosť	14

3. ročník (99 hodín)

Názov TC	Orientačný počet hodín
3.1 Občan a právo - finančná gramotnosť	14
3.2 Základné ekonomické problémy a ich riešenie - finančná gramotnosť	17
3.3 Finančná gramotnosť - finančná gramotnosť	6
3.4 Čo je filozofia a k čomu je dobrá.	8
3.5 Filozofický spôsob osvojovania si sveta	7
3.6 Dejinno-filozofický exkurz	47

3.2 Ciele, obsah a prierezové témy predmetu

2. ročník

2.1 Človek ako osobnosť

Ciele

- Konkretizovať na príkladoch, ako sa psychické procesy prejavujú v prežívaní a správaní ľudí,
- vysvetliť príčiny a prejavy typových odlišností medzi ľuďmi,
- porovnať rôzne metódy učenia,
- ovládať stratégie učenia sa daného predmetu,
- identifikovať príznaky stresu,
- poznať zásady duševnej hygieny,
- aplikovať na príklade získané poznatky pri sebapoznávaní, poznávaní druhých ľudí a pri voľbe profesijnej orientácie,
- prezentovať vhodné spôsoby vyrovnávania sa s náročnými životnými situáciami.

Obsah

Psychika. Psychické procesy. Osobnosť. Schopnosti. Motívy a postoje. Učenie. Zdravie a stres. Duševná hygiena a poradenstvo.

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj.

2.2 Človek a spoločnosť**Ciele**

- Zhodnotiť na základe štatistických údajov sociálne a kultúrne zmeny súčasného Slovenska a ich dôsledky pre sociálne skupiny i jednotlivca,
- posúdiť charakter sociálnych vzťahov v sociálnych skupinách a medzi sociálnymi skupinami,
- rozpoznať na príkladoch sociálnu rolu a sociálny status jednotlivcov v sociálnych skupinách,
- uviesť dôsledky predsudkov a nerešpektovania kultúrnych odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín,
- rozlíšiť na príkladoch jednotlivé typy rodinnej výchovy,
- analyzovať príčiny krízy manželstva a rodiny,
- ilustrovať na príkladoch možnosti angažovania sa v školskom prostredí,
- popísať možné dopady sociálno-patologického správania na jednotlivca a spoločnosť.

Obsah

Spoločnosť. Socializácia. Sociálne vzťahy. Sociálne skupiny. Sociálna rola. Sociálny status. Rodina. Typy rodinnej výchovy. Manželstvo. Školská samospráva. Dobročinnosť a dobrovoľníctvo. Deviacia. Sociálno-patologické javy v spoločnosti (šikanovanie, domáce násilie, látkové a nelátkové závislosti, extrémizmus...)

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

2.3 Občan a štát**Ciele**

- Zdôvodniť význam občianstva pre človeka (nadobudnutie, strata občianstva),
- porovnať na konkrétnych príkladoch jednotlivé formy štátov,
- prezentovať príklady porušovania princípov právneho štátu,
- orientovať sa v Ústave SR,
- porovnať právomoci orgánov štátnej moci a územnej a miestnej samosprávy v SR,
- uviesť príklady občianskych iniciatív – ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte,
- identifikovať na vybraných príkladoch výhody a nevýhody priamej/nepriamej demokracie a volebných systémov,
- objasniť podstatu a význam politického pluralizmu pre život v štáte,
- zhodnotiť význam komunálnych, parlamentných, prezidentských volieb, volieb do vyšších územných celkov a do Európskeho parlamentu a ich dopad na každodenný život občana SR,
- analyzovať ľudské práva a základné slobody v Ústave SR,

- orientovať sa v organizáciách a dokumentoch zabezpečujúcich ochranu ľudských práv na medzinárodnej, regionálnej a vnútroštátnej úrovni,
- rozpoznať v konkrétnych situáciách porušovanie ľudských práv a prejavy diskriminácie,
- priradiť k jednotlivým právam dieťaťa zodpovedajúce povinnosti,
- predstaviť vyhladané príklady prínosu žien v politike, verejnom živote, mierovom procese,
- porovnať na základe štatistických údajov politické zastúpenie menšín v zastupiteľských orgánoch.

Obsah

Znaky štátu. Formy štátu. Právny štát. Ústava SR. Deľba štátnej moci. Princípy demokracie. Politický systém. Politické strany a ich ideová orientácia. Volebné systémy. Voľby. Inštitúcie Európskej únie. Ľudské práva. Dokumenty o ľudských právach. Systém ochrany ľudských práv. Práva dieťaťa. Práva žien. Práva menšín.

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

3. ročník

3.1 Občan a právo

Ciele

- Vedieť vysvetliť rozdielnosť medzi morálnymi a právnymi normami,
- vedieť usporiadať právne predpisy podľa právnej sily,
- vedieť uviesť, ktoré štátne orgány vydávajú právne predpisy aj aké sú spôsoby ich zverejňovania,
- vedieť vymedziť predmet trestného, občianskeho a rodinného práva,
- vedieť rozlíšiť právnu spôsobilosť a spôsobilosť na právne úkony, priestupok a trestný čin, dedenie zo zákona a zo závetu, práva a povinnosti rodičov a práva a povinnosti detí,
- vedieť prezentovať základné práva spotrebiteľa,
- vedieť uviesť podmienky vzniku manželstva,
- vedieť rozlíšiť na príkladoch korupčné konanie,
- vedieť porovnať náplň činnosti orgánov ochrany práva,
- uviesť príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu občania obrátiť na orgány ochrany práva.

•

Obsah

Morálka. Právo. Právny systém. Odvetvia práva. Občianské právo (právna spôsobilosť, spôsobilosť na právne úkony, ochrana osobnosti, vlastníctvo a dedenie, práva spotrebiteľa). Rodinné právo (podmienky uzavretia manželstva, práva a povinnosti rodičov). Trestné právo (deliktuálna spôsobilosť). Zneužívanie právomoci. Korupcia. Polícia. Prokuratúra. Advokácia. Notárstvo.

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

3.2 Základné ekonomické problémy a ich riešenie

Ciele

- Vedieť vysvetliť pojem vzácnosť,
- vedieť porovnať rôzne typy ekonomík z hľadiska ich prístupu k riešeniu základných ekonomických otázok,
- vedieť charakterizovať typológiu ekonomiky SR,
- vedieť dokumentovať na rôznych príkladoch výhody a nevýhody typov ekonomík,
- vedieť preukázať praktickú orientáciu v problematike fungovania trhového mechanizmu,
- vedieť dokumentovať v rôznych situáciách na trhu správanie sa subjektov trhu a ich rozhodovanie,
- vedieť objasniť špecifiká trhu práce,
- vedieť preukázať praktickú orientáciu v profesijnom dopyte na slovenskom a európskom trhu práce,
- vedieť uviesť konkrétne príklady globalizácie pracovného trhu,
- vedieť identifikovať príčiny nezamestnanosti a možnosti jej riešenia,
- vedieť popísať na konkrétnych príkladoch ako občanom pomáhajú úrady práce a personálne agentúry,
- vedieť porovnať formy podnikania v SR,
- vedieť uviesť, ako postupovať pri založení živnosti,
- vedieť zaujať postoj k prehlbovaniu sociálnych rozdielov medzi bohatými a chudobnými,
- vedieť dokumentovať dopady globálneho trhu na prírodu i na človeka.

Obsah

Problém vzácnosti. Základné ekonomické otázky. Typy ekonomík. Národné hospodárstvo. Trh. Typy trhov. Trhový mechanizmus. Trhová konkurencia. Trh práce. Pracovný trh v SR a EU. Nezamestnanosť. Aktívna a pasívna politika zamestnanosti. Pracovný pomer – vznik, zmena a zánik. Pracovná zmluva – náležitosti pracovnej zmluvy. Skúšobná doba. Základné formy podnikania v SR. Makroekonomické ukazovatele.

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť.

3.3 Finančná gramotnosť

Ciele

- Vedieť uviesť úlohu bánk a iných finančných inštitúcií ako finančných sprostredkovateľov,
- vedieť porovnať základné bankové produkty – bankový účet, elektronické bankovníctvo, platobná karta, úver a produkty poisťovní,
- vedieť vytvoriť prehľad základných typov daní,
- vedieť opísať spôsob podávania daňového priznania z príjmov.

Obsah

Funkcie a formy peňazí. Euro. Banky. Poisťovne. Produkty poisťovní. Dane. Daňové úrady. Daňové a odvodové povinnosti.

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť.

3.4 Čo je filozofia a k čomu je dobrá**Ciele**

- Vedieť identifikovať v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania,
- vedieť vysvetliť ich principiálnu odlišnosť,
- vedieť odlíšiť na základe rozlišovacích znakov filozofické otázky od bežných otázok,
- vedieť sformulovať (na príklade filozofického textu) otázku, ktorú tento text rieši,
- vedieť ju zaradiť k filozofickej disciplíne,
- vedieť zhodnotiť, ktoré z funkcií filozofie nadobúdajú v kontexte súčasnej spoločnosti najväčšiu váhu,
- vedieť prezentovať príklady, ako filozofia vstupuje do našej každodennosti a ovplyvňuje bežné ľudské životy,
- vedieť vymedziť základné identifikačné znaky filozofie, vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov,
- vedieť identifikovať prvky filozofickej reflexie, vedeckého vyjadrovania, náboženského presvedčenia, umeleckej tvorby a prípadných prvkov ideológie v textoch, ktoré obsahujú viacero týchto zložiek,
- vedieť dokumentovať príklady plodnej spolupráce filozofie a špeciálnych vied, resp. filozofie a umenia,
- vedieť určiť, ktoré etické a sociálne hodnoty hrajú kľúčovú rolu v relevantných etických a sociálno-politických doktrínach (eudaimonizmus, deontologizmus, liberalizmus, socializmus).

Obsah

Okolnosti vydeľovania filozofie z mýtického vedomia – vzťah mýtu a logu. Filozofické otázky a zdroje filozofických úvah (pochybnosť; údiv, životné otrasy, zážitky, precítenie krízy). Funkcie pripisované filozofii. Vzťah filozofie k iným spôsobom osvojenia si sveta (vede, náboženstvu, umeniu, ideológii). Filozofické disciplíny: ontológia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Pôvod a poriadok sveta, zmena a trvanie, náhoda a nevyhnutnosť, kritéria rozlišovania medzi pravým a nepravým bytím (skutočnosťou a zdaním), vzťah materiálneho a ideálneho/telesného a duševného, tela a mysle/, jedno a mnohé). Kategórie: idealizmus, materializmus, monizmus, dualizmus, pluralizmus, determinizmus, indeterminizmus. Epistemológia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Problém objektivity poznania /Môže byť poznanie nezávislé od poznávajúceho subjektu?/, problematika hraníc poznania /čo môže byť a čo nie predmetom poznania/, problém počiatku poznania /vzájomný vzťah zmyslového a racionálneho, empirického a teoretického /, aposteriórne a priori poznanie, problém pravdy, jazykový a diskurzívny charakter poznania.) Kategórie: racionalizmus, empirizmus, senzualizmus, apriórne, agnosticizmus. Etika a problémové okruhy, ktorým sa zaoberá. (Problém zdôvodnenia pôvodu morálnych noriem a nároku na ich všeobecnú (intersubjektívnu) záväznosť, filozofické názory na vzájomný vzťah dobra a zla). Základné etické hodnoty: dobro, šťastie, povinnosť, spravodlivosť. Sociálna filozofia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Rozdiel medzi prírodným a konvencionálnym poriadkom, jednotlivec a spoločnosť – individualizmus verus holizmus, základné sociálne hodnoty – sloboda, sociálna rovnosť, sociálna spravodlivosť.)

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

3.5 Filozofický spôsob osvojovania si sveta**Ciele**

- Vedieť zaujať stanovisko k námietkam nabádajúcim k opatrnosti voči sociálnym utópiám, najmä v prípade, ak aspirujú na svoje uskutočnenie,
- vedieť vysvetliť rozdiel medzi sociálnou utópiou a otvorenou spoločnosťou,
- vedieť určiť podstatu zmluvných koncepcií vzniku spoločnosti (štátu),
- vedieť odhaliť možné súvislosti medzi karteziánskym dualizmom a vyhocovaním vzťahov človeka a prírody v rámci euroatlantického civilizačného okruhu,
- nájsť príklady kolíznych vzťahov medzi technologickým rozvojom a morálkou,
- vedieť rozlíšiť pozitívny a negatívny vplyv médií na človeka (a spoločnosť),
- vedieť posúdiť negatívne prejavy a dôsledky inštrumentálnej racionality a jednostrannej orientácie západnej civilizácie na kritérium ekonomickej efektívnosti na jednotlivé sféry života človeka a spoločnosti,
- vedieť porovnať na konkrétnych príkladoch textov z dejín filozofie odlišnosť prístupov v otázke vzťahu k bohu v teizme, deizme,
- vedieť predstaviť základné stratégie filozofie navrhované k dosahovaniu pravdivého (nepochybného) poznania a konfrontovať ich s argumentačnou bázou filozofických prístupov, ktoré uvedený nárok spochybňujú,
- vedieť uplatniť zásady vedenia filozofického dialógu v modelovom strete zástancov jedného i druhého názorového stanoviska,
- vedieť ilustrovať (prostredníctvom filozofických textov) rôzne návody na dobre prežitý život,
- vedieť rozlíšiť medzi legitímnym a nelegitímnym obmedzením ľudskej slobody,
- vedieť uviesť na konkrétno príklade rozdiel medzi pozitívnou a negatívnou slobodou,
- vedieť vysvetliť príčiny relativizácie alebo naopak absolutizácie hodnôt v dejinách,
- vedieť zaujať postoj k chápaniu ľudskej existencie vo filozofii existencializmu,
- vedieť napísať jednoduchú filozofickú esej, s využitím znalostí z tematických celkov.

Obsah

Hľadanie miesta človeka v súradniciach sveta.

Človek a príroda – možné filozofické pozadie vyhocovania vzájomných vzťahov človeka (spoločnosti) a prírody, ekologické problémy a zodpovednosť, dobrý život a životné prostredie, hľadanie alternatív k paradigme karteziánskeho dualizmu subjektu a objektu, filozofická kritika degradácie (filozofickej) múdrosti na (inštrumentálny) rozum. Človek a spoločnosť (najznámejšie sociálne utópie a filozoficky fundované projekty dobre usporiadanej a spravovanej spoločnosti /Platón, T. More, Campanella, teoretici spoločenskej zmluvy, K. Marx a problém odcudzenia, K. Popper a jeho koncept otvorenej spoločnosti/). Človek a transcendentno (boh) – vzťah viery a rozumu, problém nevysvetliteľného.

Hľadanie istoty v neistom svete.

Cesty filozofie k dosiahnutiu nepochybného (apodiktického) poznania a filozofické iniciatívy spochybňujúce uvedené úsilie: sokratovská irónia, filozofický dialóg, descartovská metodická skepsa. Odstraňovanie prekážok na ceste k pravému poznaniu: očisťovanie ľudskeho rozumu od idolov – F. Bacon a zbavovanie človeka predsudkov

(osvietenstvo), hľadanie kritérií, umožňujúcich rozlíšiť vedecké od nevedeckého, reálne od zdanlivého vo filozofii pozitívizmu, rehabilitácia predsudkov a mienok v hermeneutike, čas a vývoj ako téma filozofických úvah a ako argument proti nárokom na nadčasový charakter poznania, poznanie ako funkcia moci (M. Foucault).

Hľadanie a zdôvodňovanie hodnoty a zmyslu ľudského života tvárou v tvár konečnosti ľudskej existencie a hodnotovo rozdelenému svetu

Axiologický rozmer filozofického osvojovania sveta – hodnotové koreláty orientácie človeka vo svete a v živote. Filozofia ako návod na dobre (šťastne, dôstojne, zmysluplne) prežitý život. Sloboda ako kľúčová hodnota filozofických úvah. Vnútorne a vonkajšie limity ľudskej slobody, pozitívna a negatívna sloboda. Dobrovoľné obmedzenie našej slobody – mravnosť a mravné konanie. Nihilizmus a jeho možné dôsledky. Pokus ukotviť ľudskú existenciu vo svete otráveného zmyslu (existencializmus). Človek ako bytosť, ktorá je kompetentná dať sama svojmu životu zmysel a význam (marxizmus, pragmatizmus).

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

3.6 Dejinno-filozofický exkurz

Ciele

- Spoznať najvýznamnejších filozofov a ich filozofické koncepcie,
- pochopiť podstatu jednotlivých filozofických koncepcií,
- pochopiť najvýznamnejšie filozofické spory,
- spoznať najvýznamnejšie filozofické diela.

Obsah

Dejiny antickej filozofie, dejiny stredovekej filozofie, dejiny novovekej filozofie, dejiny poklasickej filozofie 19. Storočia, dejiny súčasnej filozofie, myslenie orientované na poznávanie sveta, myslenie orientované na poznávajúci subjekt a na podmienky a možnosti poznávania. myslenie orientované na jazyk

Prierezové témy:

multikultúrna výchova, osobný a sociálny rozvoj, čitateľská gramotnosť, predchádzanie rôznym formám extrémizmu.

V Sabinove dňa 3. septembra 2018

PaedDr. Jozef Muránsky
riaditeľ školy